

Literatura k 250. výročí narození J. H. Pestalozziho (1996)

Josef Cach

Česká učitelská a pedagogická literatura je ihned po díle J. Á. Komenského nejvíce spojena s hodnocením života a díla J. H. Pestalozziho jako přítele dětí, vychovatele sirotků i učitelů, klasikem pedagogiky a zakladatelem pedagogiky sociální. Máme na zřeteli období revolučního roku 1848 (Posel z Budče), konec 19. století a počátky 20. století (P. Durdík, J. Klika, J. Mrazík, F. Slaměník, zejména však O. Kádner a v roce 1927 dodnes velmi hodnotný Sborník na paměť velkého učitele za redakce J. Hendricha). Po roce 1945 k tomuto výčtu přispívá E. Strnad studií o Pestalozzím v české pedagogické literatuře (Pedagogika z roku 1958), Výbor z pedagogický spisů Pestalozziho z roku 1956 a publikace J. Kyráška (studie a výbor z díla v nových překladech) v ediční řadě Z dějin pedagogiky v roce 1968.

250. výročí narození J. H. Pestalozziho tento nástin (spolu s vysokoškolskými učebnicemi dějin pedagogiky) v německé a švýcarské literatuře rozhojňuje velmi podstatně a s novými pohledy do životních osudů i do obsáhlého díla velkého občana Francouzské buržoazní revoluce.

Auf den Spuren Pestalozzis. Stationen seines Lebens: Zürich, Birr, Stans, Bugdorf, Yverdon, Zürich. Pestalozzianum, světové muzeum Pestalozziho, 1996, 140. s.

Máme před sebou biograficko-historického průvodce řady autorů vycházející současně s překladem tohoto dílka do francouzštiny (Sur les pas de Pestalozzi, Zürich). G. Ammann uvádí celkovou problematiku, jejíž jednotlivé oddíly jsou i vhodným průvodcem po kultuře a přírodě Švýcarska. Předchůdcem této publikace je zejména dále uvedená publikace M. Soetarda.

Sigurd Hebenstreit: J. H. Pestalozzi. Leben und Schriften. Freiburg, Basel, Wien, 1996, 175 s.

Publikace má přiblížit čtenáři (nejen učitelstvu) základní spisy Pestalozziho (Abendstunde, Lienhard und Gertrude, Wie Gertrude ihre Kinder lehrt, Schwanengesang a další). Publikace se v závěru zamýšlí nad významem tohoto díla pro dnešek a nachází v něm řadu myšlenek nadčasových, které jsou osobním vyznáním velkého humanisty.

Max Liedke: J. H. Pestalozzi. Mit Selbstzeugnissen und Bilddokumenten. Reinbeck: Rowohlt, 13. vyd., 1995, 184 s.

Jedná se o první důkladnější svědectví o životě J. H. Pestalozziho po druhé světové válce, v němž životní osudy jsou spojeny s hodnocením jednotlivých spisů. Publikace je řazena k publikacím o Komenském, Fröbelovi, Korczakovi, Rousseauovi, Neillovi.

Gerd-Bodo Reinert Gerhard Arnhardt, Peter Cornelius: J. H. Pestalozzi. Anthropologisches Denken und Handeln. Ein pädagogisches Konzept über die Zeiten. Donauwörth 1996, 248 s.

Publikace je přínosem svými novými přístupy k antropologickým základům pedagogické teorie a jednání (zejména jde o traktát o „večerní hodině“, v němž jsou uloženy ideje o Bohu a náboženství). Publikace je hodnocením antropologických přístupů v rozměru Pestalozzi, Fichte, Fröbel, Herbart, Natorp a Dilthey. Tato antropologie míří také k analýze sociální situace nejnižších vrstev společnosti, k uplatnění zákonů přírody a ke zdůraznění funkce rodinného prostředí.

Dagmar Schifferli: Anna Pestalozzi-Schulohess. 1738–1815. Ihr Leben mit H. Pestalozzi. Zürich 1996, 226 s.

Biografické pojednání o manželství J. H. Pestalozziho a jeho etických základech. Čtenáře zaujme srovnání s předlohou funkce ženy v Rousseauově Emilu, jehož ctitelskou byla A. Schulohess od mládí až do stáří.

Michel Soetard: J. H. Pestalozzi. Sozialreformer-Erzieher-Schöpfer der modernen Volksschule. Eine Bildbiographie. Zürich 1987, 149 s.

Populárně vědecká studie profesora filozofie výchovy a dějin pedagogiky Michel Soetarda je snahou o recepci díla Pestalozziho směrem ke zdůraznění „přestavby světa“ a švýcarského venkova hodnotami vzdělání a reformou školství (pedagogiky hlavy a srdce ve Stanzu, pedagogika hlavy, srdce a rukou v dalších obdobích). Politické, kulturní a společenské podmínky vystupují do popředí velmi výrazně.

Fritz Osterwalder vydal (Weinheim u. Basel, 1996) obsáhlou publikaci o tzv. kultu Pestalozziho, jejíž kapitoly jsou sondami do recepcí díla ve Švýcarsku a Německu od roku 1800 (až po duchovněnou pedagogiku a pedagogiku reformní). Do příbuzného okruhu problematiky náleží publikace T.-S. Giosua o recepci Pestalozziho idejí v díle H. Nohla (Bern, Stuttgart, Wien, 1997. Studien zur Geschichte der Pädagogik und Philosophie der Erziehung, Bd. 20).

Značný metodologický pokrok zaznamenává publikace J. Oelkerse a zmíněného F. Osterwaldera *Umfeld und Rezeption* (Studien zur Historisierung einer Legende (Weinheim u. Basel, 1995, 371 s.), v níž řada dalších autorů

se mj. zabývá vztahem Pestalozziho k Francouzské buržoazní revoluci (Ano i Ne), rozpory v tzv. metodismu ve vyučování i protiklady autorů v interpretacích díla Pestalozziho.

Obrazem matky v díle J. H. Pestalozziho se zabývá Ursula Germann-Müller v pojednání *Mutter! Mittlerin zwischen Deinem Kind und der Welt* (Hirtzirsch: Comenius-Verl. u. Zürich: Pestalozzianum Verl., 1996, 160 s.).

Novým polem je publikace V. Krafta o psychoanalýze pedagogického myšlení (Pestalozzi oder das pädagogische Selbst. Bad Heilbrunn, 1996, 398 s.). Týká se mj. syna Hanse Jacoba a experimentů v Neuhofu.

Cenným zdrojem aktuálních poznatků je periodikum *Neue Pestalozzi-Blätter*, v jehož pozadí je také Fritz-Peter Hager, profesor historické pedagogiky na univerzitě v Curychu (srov. Rýdlův překlad spisku Platon a platonismus v dějinách výchovy. Praha, 1994).

Součástí jubilejní problematiky je kritické vydání spisů J. H. Pestalozziho (od roku 1926 k dnešku). Spolu s Komenským jde o dílo nejrozsáhlejší a edičně nesnadné (změna kritických měřítek a metodologických postupů). K tomu přistupuje edice přebohaté korespondence.

Zajímavým dokladem edičních snah je svazek *Kleine Schriften zur Volkserziehung und Menschen bildung* (Hrsg. v. Theo Dietrich. Bad Heilbrunn, 1991), k němuž se tematicky druží pojednání W. Klafkiho o koncepci ústavu ve Stanzu (Weinheim und Basel, 1992). Japonský vědec Ito Toshiko vydal v Bernu v roce 1995 pojednání o kategorii názor v pedagogice Pestalozziho (srov. se současným zájmem o Komenského a Fröbela v této zemi). *Pestalozzi in China* je název sborníku o mezinárodní konferenci v roce 1994 (Zürich, Pestalozzianum, 1995).

Přehledem celkové publicity na těchto úsecích bádání je cenný sborník Gerharda Kuhlemanna *Pestalozzi in unserer Zeit* (Literatur und Themen rund um seinem 250. Geburtstag. Schneide Verlag Hohengehren, 1998, 307 s.). Autor je profesorem pedagogiky na Vysoké škole pro knihovnictví a informatiku ve Stuttgartu; jeho zásluhou je shromážděn takřka veškerý dostupný materiál včetně časopisů a denního tisku, filmů, výstav. Jde o dílko, které má mimořádný význam pro mezinárodní styky v této oblasti vědecké činnosti. Česká věda, která v posledních letech snížila podstatně svůj zájem o dílo Pestalozziho, by tento nedostatek měla alespoň částečně kompenzovat využitím uvedených námětů v činnosti fakult vzdělávajících učitele a v práci s učitelstvem.

Adresa autora: Prof. Dr. Josef Cach, CSc., Filozofická fakulta UK, Celetná 10, Praha